

CZU: 343.54(478):341.231.14

DOI: 10.5281/zenodo.8214638

**ANALIZA HOTĂRĂRII CtEDO DE CONSTATARE A ÎNCĂLCĂRII ART.3 DE CĂTRE
REPUBLICA MOLDOVA PRIN NEINTERVENȚIA ÎN CAZUL VIOLENȚEI ÎN FAMILIE**

BOTNARU Stela

doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ID: 0000-0002-9739-4338

POZNEACOVA Veronica

Specialist Principal, Departamentul Relații Internaționale, Secția Proiecte și Granturi,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ID: 0000-0003-0762-5049

Domestic violence is a common problem in practice in all countries of the world. It manifests in different forms, starting with physical violence, psychological violence and ending with economic violence. The European Court of Human Rights qualifies the application of domestic violence as a violation of art. 2 (right to life), art. 3 (right not to be subjected to torture, inhuman or degrading treatment or punishment), art. 6 (right to a fair trial), art. 8 (right to private and family life) and art. 14 (prohibition of discrimination). In this study, we would like to analyse the regional standards in the area of prevention of domestic violence, the positive obligations of the states, mentioned in the ECtHR case law, the violations found in the case Munteanu v. Republic of Moldova and the current situation in the Republic of Moldova in the domain of domestic violence.

Keywords: *right not to be subjected to torture, human rights, domestic violence, positive obligations, authorities, protection.*

Introducere.

Actualitatea și importanța temei abordate. Convenția Europeană a Drepturilor Omului [5] nu consfințește expres dreptul de a nu fi supus violenței domestice, ca drept fundamental, care este protejat în cadrul mecanismului european de protecție a drepturilor omului. Cu toate acestea, Curtea de la Strasbourg a elaborat principiul interpretării evolutive a Convenției [8] [2], care este adaptată la specificul dezvoltării societății contemporane. În jurisprudență s-a cristalizat interpretarea cunoscută sub denumirea de „protecție prin ricoșeu” aplicabilă, de exemplu, în cazul violenței în familie și a protecției dreptului la un mediu sănătos, dreptul protejat fiind dedus din conținutul altor drepturi reglementate de către Convenție cu scopul identificării mijloacelor de constrângere jurisdicțională.

Cazurile de violență în familie sunt calificate de către Curte ca fiind încălcarea

articolelor, precum art. 2 (dreptul la viață), în cazul în care victima violenței în familie a decedat sau viața acesteia este pusă în pericol; art. 3 (dreptul de a nu fi supus torturii, tratamentului, pedepsei inumane și degradante), violarea constatată în cazul suferințelor grave ale victimei, care ating pragul torturii; art. 6 (dreptul la un proces echitabil), încălcat în cazul nerealizării de către autorități a obligațiilor pozitive pentru tragerea la răspundere penală a agresorului și nerespectarea garanțiilor acordate de acest articol; art. 8 (dreptul la viața privată și de familie), violarea determinată specificului violenței în familie, art. 14 (interdicția discriminării), victimele violenței în familie fiind supuse tratamentului diferențiat defavorabil de către autorități.

Scopul. În rezultatul cercetării ne-am pus drept scop definirea obligațiilor pozitive și negative ale statului în legătura cu prevenirea și contracararea violenței în familie, determinarea calificării cazurilor de violență în familie ca fiind tortura, tratamentul inuman și degradant, stabilirea încălcărilor admise în cauza Munteanu vs. Republica Moldova nr. 34168/11, decizia din 26 mai 2020.

Obiective. În acest context, ne-am trasat următoarele obiective: definirea specificului protecției prin rigoare, elaborat în cazul jurisprudenței CtEDO, analiza calificării violenței în familie prin prisma art. art. 2, 3, 6, 8, 14 din CtEDO, analiza obligațiilor pozitive și negative a statului în legătura cu prevenirea și contracararea fenomenului violenței în familie, determinarea criteriilor în dependență de care este stabilită încălcarea art. 3, analiza încălcărilor constatate în Cauza Munteanu vs. Republica Moldova nr. 34168/11, decizia din 26 mai 2020.

Rezultatele cercetării.

Studiile ONU arată că cea mai des întâlnită formă de violență cu care se confruntă femeile din întreaga lume reprezintă abuzul fizic din partea partenerului intim. În medie, cel puțin una dintre trei femei din întreaga lume este supusă violenței fizice, relației sexuale forțate sau altor forme de violență din partea partenerului în timpul vieții sale [11]. Numărul mare de femei, care sunt victime ale violenței domestice subliniază necesitatea elaborării remediilor la nivel național pentru protejarea acestora de abuzul din partea partenerului și tragerea la răspundere penală sau contravențională a agresorilor.

Ca fenomen, violența domestică este definită diferit în tratatele și convențiile internaționale în domeniul drepturilor omului. În conformitate cu definiția Departamentului de Justiție al SUA, violența în familie reprezintă un model de comportament abuziv în relație, care este folosit de un partener pentru a obține sau menține puterea și controlul asupra unui alt partener intim [10]. Violența psihologică reprezintă un fenomen, care poate include mai multe manifestări, forme, în cadrul cărora sunt prezente trăsături specifice, care o delimitează de alte forme de violență.

Printre formele de manifestare a violenței se numără violența fizică, sexuală, emoțională, economică sau acțiuni cu impact psihologic, care se manifestă prin intimidare, manipulare, umilire, izolare, constrângere, amenințare sau cauzarea durerii psihologice [10]. Acest fenomen are un impact extrem de disproportionat asupra femeilor din întreaga lume, fiind recunoscut ca o încălcare legitimă a drepturilor omului [7].

Problema violenței domestice, care poate lua diferite forme, începând de la violența fizică și terminând cu violența psihologică sau insulte verbale reprezintă o problemă comună, care se referă la toate statele membre ale Consiliului Europei. Această problemă nu este una evidentă, deoarece are loc în cadrul relațiilor personale, formându-se un cerc vicios, care afectează nu numai femeile. CtEDO recunoaște că și bărbații pot fi victime ale violenței domestice și, într-adevăr acest lucru este constatat, dar și faptul că și copiii sunt adesea victime ale fenomenului respectiv, direct sau indirect [2].

Prezența violenței în familie reprezintă o problemă complexă, care poate fi caracterizată prin următoarele trăsături: 1. Aplicarea violenței în cadrul familiei, de către persoana foarte apropiată față de victimă. Acest aspect agravează suferința victimei și determină imposibilitatea sau reticența în raportarea abuzului la organele de drept. 2. Prezența unei discrepanțe între puterile victimei și ale agresorului. Victima violenței domestice, de regulă, se află în imposibilitate de a se apăra, iar agresorul abuzează de starea de neputință a acesteia. 3. Victima este într-o situație de dependență psihologică, economică, socială sau de altă natură față de agresor. Această dependență determină imposibilitatea schimbării locului de trai sau depunerii cererii de divorț și o determină pe victimă să mențină situația creată. 4. Prezența fenomenului victimizării. Aplicarea violenței în familie determină probleme psihologice pe termen lung. Victima se simte neputincioasă, incapabilă să schimbe ceva, apare anxietatea, depresia, insomnia, iar pentru depășirea situației de stres este necesară acordarea unei consilieri psihologice de lungă durată. De fapt, emoțiile negative o imobilizează pe victimă, care se află în neputință de a se apăra. În acest caz autoritățile, pe de o parte, sunt obligate să acorde victimelor violenței în familie asistență medicală și consiliere psihologică, iar, pe de altă parte, să evite victimizarea persoanei în timpul unui eventual proces penal, respectându-i toate drepturile reglementate de legislația procesual-penală.

Atenția sporită a comunității internaționale față de cazurile violenței în familie este dictată de vulnerabilitatea sporită a acestora, poziția de dependență directă față de agresor, tolerarea violenței domestice de către societate și colaboratorii organelor de drept, cât și lipsa mecanismelor eficiente aplicate în aceste cazuri. Printre victimele

violenței în familie se numără în special femeii, copiii, în cazuri rare bărbați. În cazul aplicării violenței față de mamă, copilul poate avea fie statut de victimă indirectă, deoarece suferă psihologic din cauza faptului că este martor ocular a suferințelor la care este supus membrul familiei maltratat, fie statut de victimă directă, dacă suferințele acestuia ating pragul de gravitate al tratamentului degradant.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a formulat obligațiile autorităților în lupta cu fenomenul violenței în familie. Obligațiile pozitive în acest caz implică atât adoptarea legislației eficiente pentru combaterea acestui fenomen, cât și luarea unor măsuri concrete în situații particulare pentru protejarea eficientă a vieții și integrități corporale a victimelor. Drept urmare, utilizând acest concept Curtea interpretează Convenția Europeană în sensul obligației statelor de a crea un cadru legal, precum și de a elabora măsuri de protecție eficientă a victimelor violenței domestice [3]. Totodată, judecătorii europeni au constatat că lipsa reacției autorităților statale în raport cu violența domestică, care afectează cel mai des femeile, reprezintă o discriminare a acestora [8].

Printre obligațiile pozitive ale statului pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie se numără:

1) obligațiile de ordin material, printre care obligația statelor de a criminaliza violența în familie ca infracțiune sau circumstanță agravantă în cadrul unei componente de infracțiune; definirea clară a conceptului violenței în familie; aplicarea practică a reglementărilor adoptate; elaborarea mecanismelor eficiente de intervenție în cazurile violenței în familie, inclusiv restrângerea reală a accesului agresorului la victimă; crearea măsurilor eficiente pentru protecția victimelor violenței în familie. Un cadru legal adecvat în sensul jurisprudenței europene trebuie să permită definirea clară a cazurilor de violență domestică; pe de o parte, pentru a decela eficient aceste situații statele trebuie să ia în considerare definițiile date de instrumentele internaționale în materie (în principal fiind vorba despre Convenția de la Istanbul [4]), pe de altă parte, vulnerabilitatea crescută a victimelor violenței domestice atrage sarcina statelor de a prevedea mecanisme de intervenție adaptate în aceste cazuri, mecanisme care să restrângă în mod real accesibilitatea agresorului la victimă [8].

2) obligații de ordin procesual, printre care desfășurarea urmăririi eficiente și efective în cazul în care autoritățile cunoșteau sau trebuiau să cunoască despre riscul înalt al aplicării violenței în familie față de victimă, respectarea drepturilor procesual-penale ale victimei, informarea acesteia despre toate deciziile luate în cazul ei, tragerea la răspunderea penală, contravențională sau civilă a făptuitorului și implementarea măsurilor eficiente pentru protejarea victimei de la agresor. Adesea

motivul încălcări constatate ține de nerespectarea unor obligații procesuale care reiese mai ales din interpretarea dată de Curte articolului 2 și 3 din Convenția Europeană. Anchetele desfășurate în contextul pericolului violenței domestice pentru viața victimei nu sunt întotdeauna efective, deși autoritățile cunosc situațiile în care se găsesc acestea un timp mai îndelungat [8].

La calificarea faptelor legate de violență domestică din perspectiva articolului 3, Curtea caută să țină cont de intensitatea tratamentului negativ suportat de victime. Deși în multe dintre cauzele analizate judecătorii europeni au decis cu majoritate că este vorba despre tratamente inumane sau degradante, luând în considerare un grad intermediar al gravității, mulți dintre ei au avut tendința să facă opinii separate considerând că este vorba despre tortură. Argumentele celor care au venit cu opinii separate trimit la necesitatea de a lua în considerare repetitivitatea, repetarea actelor de violență, gravitatea acestora, dorința de intimidare a victimei, provocarea sentimentelor de frică pentru viață, dar mai ales intenția de a „pedepsi” și de a se „răzbuna” pe victimă. Calificarea din perspectiva torturii ar induce un nivel sporit de protecție a victimei, în timp ce calificarea din perspectiva unui tratament mai puțin grav atrage o reparare mai slabă a prejudiciilor suportate de aceasta [8]. Prin urmare, Curtea în cazurile violenței domestice nu face excepții de la jurisprudența în materia aplicării torturii, tratamentului inuman și degradant în justiția penală, evaluând severitatea suferințelor victimei, care ating sau nu pragul de gravitate a torturii, tratamentului inuman și degradant, ceea ce reprezintă unul din principalele criterii de constatare a art. 3 sub aspect material.

Pentru a fi constatată încălcarea dreptului de a nu fi supus torturii, tratamentului inuman și degradant, Înalta Curte analizează faptul dacă autoritățile cunoșteau despre aplicarea violenței în familie față de victimă și volumul de acțiuni implementate de către acestea pentru protejarea victimei. Prin urmare, aplicarea violenței față de o femeie, care nu a fost raportată organelor de drept nu poate fi calificată ca încălcarea art. 3 din CtEDO [5]. Pentru a fi prezentă încălcarea drepturilor omului, autoritățile trebuie să cunoască despre cazul aplicării violenței domestice și să nu intervină pentru sancționarea agresorului și protejarea victimei. În plus, CtEDO analizează eficiența intervenției autorităților, executarea deciziilor acestora, a ordinelor de protecție emise și aplicarea sancțiunilor față de agresor. Cu părere de rău, constatăm că măsurile implementate de către autoritățile naționale se dovedesc a fi ineficiente, iar ordinele de protecție de regulă nu sunt executate.

În altă ordine de idei, menționăm că în cauza Munteanu c. Republicii Moldova din 2020 au fost enumerate următoarele obligații pozitive ale autorităților precum: (a) obligația de a adopta și a aplica în practică un cadru juridic adecvat, care asigură

protecție împotriva relelor tratamente aplicate de persoane fizice; (b) obligația de a lua măsuri rezonabile pentru a preveni un risc real și iminent de rele tratamente, riscul despre care autoritățile au știut sau ar fi trebuit să cunoască; și (c) obligația de a efectua o investigație eficientă în cazul unei acuzații întemeiate de rele tratamente[1].

La calificarea încălcării art. 3, Curtea evaluează mai multe criterii printre care: intensitatea suferințelor victimei, caracterul repetat și gravitatea violențelor, dorința de intimidare, răzbunare, pedepsire a victimei, provocarea sentimentului de frică pentru viața proprie sau a altor membri a familiei. Calificarea suferințelor victimei ca cele, care ating pragul de gravitate a torturii determină gradul de protecție mai avansat al victimei. Pragul de gravitate a torturii sunt evaluate în dependență de circumstanțele cazului, printre care natura și contextul tratamentului, consecințele fizice și mentale ale maltratării, starea de sănătate a victimei, durata tratamentului, sexul și vârsta victimei. În plus, CtEDO evaluează respectarea obligațiilor pozitive de către autorități.

În cauza *Munteanu vs. Republica Moldova* nr. 34168/11 decizie din 26 mai 2020[1] Înalta Curte a constatat încălcarea obligațiilor pozitive printre care: obligația de protejare a persoanelor supuse violenței domestice, obligația de a preveni violența domestică, obligația de a preveni repetarea acestei violențe, obligația autorităților de a asigura executarea ordonanțelor de protecție. CtEDO a reiterat faptul că ingerința autorităților în viața privată și de familie poate deveni necesară pentru a proteja sănătatea și drepturile omului. În cauza respectivă, măsurile implementate de către autorități erau ineficiente și nu au prevenit aplicarea violenței față de reclamant. În special, ordinele de protecție acordate victimelor nu au fost executate pe deplin, ceea ce a determinat concluzia cu privire la acordarea unei protecții ineficiente victimei. Mai mult, colaboratorii organelor de drept au învinuit victima de săvârșirea acțiunilor de provocare a agresorului. Curtea a stabilit că față de victimă a fost aplicat tratamentul degradant, pornind de la suferințele și anxietatea acesteia. Autoritățile nu au realizat o evaluare reală și obiectivă a riscului violenței domestice, nu au implementat acțiuni eficiente pentru prevenirea aplicării violenței, în special, față de agresor nu a fost aplicat arest preventiv. Înalta Curte a stabilit că victima a fost discriminată pe criteriul de sex de către colaboratorii organelor de drept.

Concluzii. Statisticile din Republica Moldova arată că în 95% din cazurile de violență în familie, aceasta este comisă de către bărbați și experimentată de femei. Violența în familie reprezintă un fenomen răspândit în societatea autohtonă, fiind prezentă în cel puțin 65% din familiile din Moldova și nu depinde de statutul social, situația financiară și nici de educația agresorului [12]. În plus, 40 la sută dintre femeile din R. Moldova au fost maltratate fizic de către soț sau partenerul de viață, 12% au

fost maltratate sexual, iar fiecare a zecea femeie a trecut măcar o dată prin violență economică [6].

În majoritatea cazurilor, după primul abuz, situația se înrăutățește și persistă în timp. Anual, în Republica Moldova sunt înregistrate circa 34 de decese în urma violenței în familie [9]. În societate persistă spiritul tolerării violenței domestice, victima este „învinuită” de comportament provocator, iar femeile divorțate sunt discriminate în societate. Cu regret, constatăm că mecanismul de protecție a persoanelor în cazurile violenței în familie rămâne unul ineficient, iar statul nu realizează efectiv obligațiile pozitive și negative, care reies din standardele internaționale și regionale, în special jurisprudența CtEDO, Convenția de la Istambul [4] și Recomandările Grupului de experți privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (GREVIO).

Recomandări. Pentru prevenirea și contracararea fenomenului violenței în familie recomandăm: 1) majorarea numărului femeilor angajate în organele de drept; 2) organizarea instruirilor speciale pentru colaboratorii organelor de drept în domeniul psihologiei familiei; 3) instruirea colaboratorilor în domeniul gestionării situațiilor de criză și prevenirii revictimizării persoanelor; 4) specializarea colaboratorilor organelor de drept în domeniul violenței în familie; 5) organizarea campaniilor naționale împotriva violenței în familie, cu scopul schimbării atitudinii populației față de victimele violenței în familie; 6) sensibilizarea cercurilor largi ale populației; 7) acordarea asistenței psihologice victimelor violenței în familie; 8) elaborarea strategiei naționale de asistență victimelor violenței în familie; 9) elaborarea unor platforme la nivel național accesibile victimelor violenței în familie, care să le permită raportarea abuzurilor și primirea asistenței psihologice, juridice și sociale.

Referințe:

1. Case of Munteanu v. The Republic of Moldova (Application no. 34168/11) Strasbourg, 26 May 2020, final, 26/08/2020. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-202554>
2. Case of Opuz v. Turkey, (Application no. 33401/02) 9 June 2009 09/09/2009. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-92945%22>
3. Case of Volodina v. Russia (Application no. 41261/17) 9 July 2019 04/11/2019. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194321>
4. Convenția de la Istambul Council of Europe Treaty Series - No. 210. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: CETS 210 - Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (coe.int)

5. Convenția europeană a Drepturilor Omului amendată de Protocoalele nr. 11, 14 și 15, completată de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12, 13 și 16. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: [European Convention on Human Rights \(coe.int\)](http://coe.int)
6. Date alarmante: Câte femei din Republica Moldova sunt supuse violenței 13 Martie 2023. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: [Date statistice: Câte femei din Republica Moldova sunt supuse violenței \(stiri.md\)](http://stiri.md)
7. Lee Hasselbacher, State Obligations Regarding Domestic Violence: The European Court of Human Rights, Due Diligence, And International Legal Minimums of Protection, 8 Nw. J. Int'l Hum. Rts. 190 (2010). [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njihr/vol8/iss2/3>
8. Sulima, Snejana. "The Impact of the ECHR Case-Law on the Domestic Violence Regulations." *Analele Stiintifice Ale Universitatii Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice* 66 (2020): 269. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: https://heinonline.org/hol/cgi-bin/get_pdf.cgi?handle=hein.journals/anuaiclaw66&section=52
9. Tatiana Beghiu, Palma dureroasă primită din „afecțiune”. Cum se manifestă violența – povestesc cinci femei, 07 iul. 2022. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: [Cinci femei care au fost victime ale violenței își povestesc istoria \(moldova.org\)](http://moldova.org)
10. U.S. Dep't of Justice, Office on Violence Against Women. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: <http://www.ovw.usdoj.gov/ovw-fs.htm>
11. United Nations Dep't Public Information, U.N. Secretary-General's Campaign, Unite to End Violence Against Women, Factsheet, DPI/2498 (Feb. 2008). [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: <http://www.un.org/en/women/endviolence/pdf/VAW.pdf>.
12. Violența în familie, Coaliția Națională „Viața fără Violență”. [Accesat: 12.12.2022] Disponibil: <https://stopviolenta.md/>